

ÅR 2003

Årsberetning for Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM), redaktionen afsluttet den 12. december 2003.

Udgiver: Dansk Center for Undervisningsmiljø.

Ansvarshavende redaktør: Centerleder Ole Juhl.

Redaktion og tekster: Informationsmedarbejder Kit Krogh-Christensen i samarbejde med centrets ansatte.

Grafik og layout: Sølberg Corporate.

Tryk: Djurs Gruppen A/S.

Foto: Side 5 og 7 pressefotograf Richard Sylvestersen samt centrets ansatte.

Tegning side 20: Jens "Julius" Hansen.

Oplag: 7000.

ISBN-nr: 87- 989289-2-9.

dcum.

Dansk Center for Undervisningsmiljø • Danish Centre of Educational Environment
www.dcum.dk • dcum@dcum.dk • tlf. +45 722 654 00 • fax +45 722 654 01
Postboks 2077 • Blommevej 40 • DK - 8900 Randers

Skolens lokaler er kedelige og der må
have været udsalg på 70'er gardiner.
Det er så ensformigt.

Dreng, 7. klasse, om skolens lokaler.

Det er bedst at være på det grønne område, for der er alle mine venner.

Pige, 7. klasse, om det bedste sted på skolen.

År 2003

Dansk Center for Undervisningsmiljø

Indholdsfortegnelse

Udviklingen er i gang, af formand Jes Lunde	4
Spændende år for DCUM, af centerleder Ole Juhl	6
Undervisningsmiljøvurderinger vinder kun langsomt frem	8
Omfattende indsats mod mobning	10
Skoleliv - set og sagt af elever	12
Inspiration om æstetik	14
Hjemmesiden i udvikling	16
Udgivelser	17
Ny praktikerkonference for skolefolk	18
Materiale om undervisningsmiljø på vej	19
Evalueringservice	21
Netforum - et samarbejde om ungdomsvejledning	22
Inspirationsdage og foredrag	23

Udviklingen er i gang

- Af bestyrelsesformand Jes Lunde

Det er nu godt to år siden, undervisningsmiljøloven trådte i kraft. Med den fik elever og studerende – fra børn i grundskolen til voksne på videregående uddannelser – krav på, at deres undervisning foregår sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt, og at det fysiske, det psykiske og det æstetiske undervisningsmiljø er i orden. Der er sket rigtig mange gode ting på den korte tid. Men der er stadig lang vej, før de over 4000 skoler og uddannelsesinstitutioner, der er omfattet af loven, lever helt op til dens mål.

Et af undervisningsmiljølovens klare krav er skolers og uddannelsesinstitutioners forpligtelse til at udarbejde undervisningsmiljøvurderinger (UMV'er) for derigennem at kortlægge undervisningsmiljøet og skabe grundlag for forbedringer.

Desværre er der stadig mange skoler og uddannelsesinstitutioner, der endnu ikke har lavet en UMV. Det viste DCUM's undersøgelse fra 2003. Af de 42 procent af de adspurgte, der svarede på spørgsmålene om UMV-arbejdet, havde kun 36 procent udarbejdet en UMV.

Den seneste undersøgelse tyder på en fremgang i indsatsen i forhold til år 2002, hvor kun hver tiende skole eller uddannelsesinstitution var i gang med eller havde udarbejdet en UMV. Men der er stadig lang vej, før UMV'en er en integreret del af alle skolers og uddannelsesinstitutioners dagligdag.

Ting tager tid – også realiseringen af nye love. Det så man i forløbet med arbejdspladsvurderinger. Fra det tidspunkt, lovgivningen blev vedtaget, til den var en fast del af alle arbejdspladser, gik der mange år. I dag er APV et gavnligt og konstruktivt værktøj for både arbejdsgivere og arbejdstagere. Det vil UMV med tiden også blive for elever, studerende, lærere, forældre og ledere.

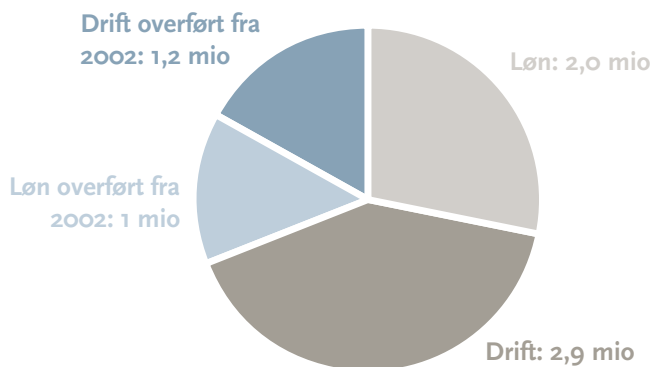
DCUM har udarbejdet en vejledning til arbejdet – men det er vigtigt at slå fast, at det kun er en vejledning. Der er en høj grad af metodefrihed. Det vigtige er, at man kommer i gang og får sat fokus på det, der har betydning for det gode undervisningsmiljø.

DCUM har i 2003 taget en lang stribe af initiativer til at understøtte arbejdet. Vi præsenterer de vigtigste af dem i denne årsberetning – og

retter samtidigt en varm tak til de mange ildsjæle ude i undervisningsverdenen, der arbejder for at bære de vigtige forbedringer igennem.

Viden er stadig vores vigtigste råstof – og derfor skal vi selvfølgelig sørge for gode betingelser til de, der er i fuld gang med at suge til sig og gå på opdagelse i den....

God fornøjelse med årsberetningen – og med arbejdet med undervisningsmiljøet.

Budget 2003

Finanslovsbevilling: 4,9 mio
Overført fra 2002: 2,2 mio

DCUM'S BESTYRELSE

Jes Lunde, bestyrelsesformand

Udpeget af undervisningsministeren.

Teis Volstrup

Danske Skole Elever

Repræsenterer grundskoleeleverne.

Sinne Pedersen

Gymnasieelevernes Landsorganisation

Repræsenterer studerende ved ungdoms-uddannelserne.

Mathias Nørvig

Landssammenslutningen af Handelsskoleelever

Repræsenterer studerende ved ungdoms-uddannelserne.

Anne Christensen

Pædagogstuderendes Landssammenslutning

Repræsenterer studerende ved de videregående uddannelser.

Stine Lindharth

Sygeplejerskestuderendes Landssammenslutning

Repræsenterer studerende ved de videregående uddannelser.

Viggo Nielsen

Kommunernes Landsforening.

Henrik Billehøj

Danske Undervisningsorganisationers Samråd.

Karen Juul Sørensen

København & Frederiksberg Kommuner.

Lissi Møller Kristensen

Amtsrådsforeningen.

Marianne Stokholm

Rektorkollegiet ved de lange videregående uddannelser.

Erik Pohl

Skole og Samfund.

Per Kristensen

Frie grundskolers Fællesråd.

Andreas Striib

Lærer- og Pædagogseminariernes Rektorforsamling.

Ulla Groth

Handelsskoler, Tekniske Skoler og Landbrugsskoler.

Spændende år for DCUM

- Afcenterleder Ole Juhl

2003 er det første hele år, DCUM har oplevet, eftersom centret først blev etableret i april 2002. Det blev tolv hektiske og begivenhedsrige måneder, hvor der blev arbejdet målrettet for undervisningsmiljøet på mange fronter.

Undervisningsmiljøloven gælder som bekendt for alle deltagere i undervisning – skolebørn, unge og voksne. 2003 blev dog et år, hvor DCUM i høj grad rettede indsatsen mod grundskolen. Dette skyldes, at det er den suverænt største gruppe, der er omfattet af loven, og desuden det område, hvor vi håber på, at de gode tiltag kan få størst betydning. Der skal imidlertid ikke herske tvivl om, at vi i de kommende år meget gerne vil arbejde mere målrettet for ungdoms- og voksenuddannelser.

Indsatsen mod mobning og for social trivsel i grundskolen er et absolut kerneområde for DCUM – af den simple grund at social trykthed er en af de afgørende faktorer for elevernes trivsel og læring. Selv om vi i disse år ser et fald i antallet af børn, der mobbes, er der stadig

alt, alt for mange, der udsættes for denne krænkelse. Dertil kommer, at antallet af de elever, der mobbes mest, ikke er faldet. Og så længe det foregår, vil DCUM arbejde ihærdigt i den modsatte retning.

Blandt DCUM's tiltag i 2003 var – i samarbejde med Børnerådet og forældreforeningen Skole og Samfund – initiativet til en national indsats på området. Status er, at alle grundskolens parter har valgt at gå ind i et forpligtende samarbejde for social trivsel og mod mobning, så indsatsen har foreløbig båret frugt. Nu venter selve udmøntningen af aftalen, som forhåbentlig vil bringe mange positive tiltag med sig.

Indsatsen mod mobning er naturligvis en årelang, fortløbende proces, hvor der skal arbejdes i mange forskellige sammenhænge. En af disse bliver Undervisningsministeriets treårige udviklingsprogram "En Skole i Bevægelse", der blev søsat i 2003. Her spiller DCUM en central rolle, idet centret har ansvar for en række projekter og udviklingsarbejder, der skal forebygge mobning.

Også på det æstetiske område var der milepæle i år 2003, hvor DCUM udgav inspirationsbogen "Æstetik Ja Tak" om æstetik i grundskolen. "Æstetik Ja Tak" var DCUM's forsøg på at hjælpe skolerne med at forholde sig til og arbejde med den æstetiske dimension i undervisningsmiljøet, og det var en stor glæde for os, at den blev godt modtaget på skolerne og efterfølgende har været meget efterspurgt.

2003 blev et udfarende år for DCUM. Offentlighedens interesse for undervisningsmiljøområdet er stærkt stigende, hvilket blandt andet gav sig udslag i en langt mere hyppig pressekontakt for centret i 2003 end i 2002. Også den direkte kontakt til de mennesker, som lever og arbejder i undervisningsverdenen, er et fortsat indsatsområde – først og fremmest via den daglige rådgivning pr. telefon og e-mail. Centret får dagligt adskillige henvendelser fra elever, lærere, ledere, forældre og andre, der har spørgsmål om undervisningsmiljø. At besvare disse er en kerneopgave for centret – en opgave, der heldigvis giver os noget igen; nemlig en fornemmelse for og viden om, hvordan de mennesker, der befinder sig i

undervisningsmiljøet, opfatter det.

DCUM oplever også en stigende interesse for kurser i arbejdet med undervisningsmiljøvurderinger (UMV'er). Derfor udviklede vi i 2003 et kursustilbud for skolernes sikkerhedsorganisationer, der er det regi, UMV-arbejdet foregår i. Der er en stigende efterspørgsel på kurserne, der forventes at fortsætte som fast tilbud også i de kommende år.

DCUM tog i 2003 tilløb til et helt nyt tilbud: Praktikerkonferencer, hvor grundskolernes elever, ledere og lærere kan mødes og inspirere hinanden. DCUM udviklede VIS-konceptet med titlen "Viden og inspiration fra skole til skole". Den første konference handlede om bekæmpelse af mobning og blev udviklet i samarbejde med Lyshøjskolen i Kolding. Den

fandt sted i samme by i januar 2004 med 400 deltagere.

2003 bød altså på både konkret hjælp til skoler og på mere tværgående initiativer. Det har været et spændende år for DCUM, hvor centret på mange måder trådte i karakter. I den forbindelse vil jeg gerne takke centrets medarbejdere for deres entusiasme, kompetence, arbejdsglæde- og iver. Især fordi også 2004 tegner begivenhedsrigt; her venter en række store opgaver, ligesom undervisningsmiljøloven skal revideres i folketingssamlingen 2004/2005.

Vi glæder os allerede og ser frem mod et nyt stærkt år – med et bedre undervisningsmiljø for alle.

Jeg kan godt lide at gå i skole. Jeg har nogen gode kammerater, men det er ikke altid lærerne er søde. Nogle af lokalerne er godt indrettet, men det er ikke alle. Jeg kan godt lide at gå på denne her skole, selvom altintot ikke er perfekt, men det skal altintot vel heller ikke være. Så tror jeg ikke, jeg har mere at sige.

Pige, 5. klasse, om det at gå i skole.

Undervisningsmiljøvurderinger vinder kun langsomt frem

Der er stadig lang vej, før de lovpligtige undervisningsmiljøvurderinger (UMV'er) er en fast bestanddel af arbejdet og hverdagen på landets skoler og uddannelsesinstitutioner. Det viste en undersøgelse, DCUM lavede i efteråret 2003.

Kun 42 procent af de 4183 skoler og uddannelsesinstitutioner, der er omfattet af undervisningsmiljøloven, besvarede spørgsmålene fra DCUM, og af dem havde kun 36 procent udarbejdet en UMV. Besvarelsene var så få, at det ikke er muligt at konkludere endeligt på undersøgelsen. Men den tyder på, at der går lang tid endnu, før lovens intentioner om, at skoler og uddannelsesinstitutioner arbejder systematisk og konstruktivt med undervisningsmiljøvurderinger er opfyldt.

Der er dog lyspunkter. Tilbage i 2002 havde blot ti procent af alle skoler og uddannelsesinstitutioner udarbejdet UMV, så de seneste tal tyder på en fremgang, ligesom DCUM ved, at mange forbereder at gå i gang med UMV-arbejdet i indeværende år. Endelig er der tiltag i gang på mange skoler, der i bund og grund

handler om undervisningsmiljø, men som blot endnu ikke er indarbejdet i en decideret UMV.

Dermed er der begrundet håb om, at markant flere skoler vil komme i gang med UMV'erne i 2004 – ikke blot fordi det er et lovkrav, men fordi en UMV er et godt redskab, som skolerne kan bruge til at arbejde konstruktivt med deres miljø.

Disse lyspunkter rykker dog ikke ved, at den noget træge udvikling får advarselsslamper til at blinke. DCUM vil følge udviklingen meget nøje i det kommende år – ikke mindst fordi loven om undervisningsmiljø her skal revideres. DCUM vil til Folketingssamlingen 2004/2005 lave en ny undersøgelse af UMV-arbejdet, så Folketingets medlemmer har et opdateret grundlag at træffe beslutninger på. Undersøgelsen forventes at blive offentliggjort senest oktober 2004.

Initiativer fra DCUM

DCUM har taget en række initiativer, der skal understøtte UMV-processen. I 2002 udarbejdede DCUM en vejledning til skoler

om arbejdet, og umiddelbart før 2003 stillede centret grundige spørgeskemaer til rådighed for skoler og uddannelsesinstitutioner. Skemaerne kan bruges i forbindelse med fase 1 af en UMV: Kortlægning af undervisningsmiljøet.

Ovennævnte tilbud er alle gratis og kan ses på DCUM's hjemmeside på www.dcum.dk.

Derudover har centret også brugerbetalte services: Et kursustilbud til grundskolernes sikkerhedsgrupper, der skal i gang med UMV-arbejdet samt evalueringsservice, der er en elektronisk kortlægning af undervisningsmiljøet, hvor DCUM står for dataindsamling og udarbejder en rapport, som skolen/uddannelsesinstitutionen kan arbejde videre på grundlag af.

Top 10 i timerne

- Tid til den enkelte elev.

- Ro i klassen

- Bedre stole & borde

- Problem løsninger

- Større klasse lokaler

- Ordbøger, atlas o. lign

- Mindre antal kopier

- Respekter hinøndens forskelligheder

- Respekt for lærerne

UMV-BOKS

Det er ledelsens ansvar, at en skole/uddannelsesinstitution laver en UMV mindst hvert tredje år. Selve arbejdet foregår i sikkerhedsgruppen. UMV'en skal være offentlig tilgængelig.

Der er metodefrihed ved udarbejdelsen af en UMV. Dog skal den indeholde disse fire faser:

1. Kortlægning af elevernes/de studerendes undervisningsmiljø.
2. De områder, der skiller sig ud, undersøges nærmere.
3. Der laves en handlingsplan, hvor der prioriteres mellem de forskellige indsatsområder. UMV'en skrives ned og offentliggøres.
4. Det beslutes hvornår og hvordan, handlingsplanen skal følges op.

I følge de seneste tal fra Verdenssundhedsorganisationen WHO's Skolebørnsundersøgelse bliver omtrent hver 12. skoleelev mobbet hver uge. Antallet af elever, der mobbes 2-3 gange månedligt er faldet, men antallet af de hårdest ramte mobbeofre er stabilt; den positive udvikling gælder altså ikke for de børn og unge, der har det allerhårdest. Derfor er der stadig grund til at arbejde meget målrettet med bekæmpelse og forebyggelse af mobning.

DCUM's indsats for social trivsel og mod mobning i grundskolen er blevet sat i værk på mange fronter i 2003.

Sammen med Børnerådet og forældreforeningen Skole og Samfund tog DCUM i 2003 initiativ til oprettelsen af et forpligtende samarbejde mellem alle parter i skolen; elever, lærere/pædagoger, forældre, ledere, og politikere. De enkelte parters organisationer er villige til at indgå i sådan et arbejde, og på et arbejdsseminar i oktober principgodkendte parterne teksten i en erklæring, der skal danne den formelle ramme om samarbejdet. Teksten forventes at blive underskrevet af organisationernes ledere ved en ceremoni i begyndelsen af 2004. Dernæst venter selve udmøntningen af aftalen, der i første omgang kommer til at bestå af en øget koordinering

af diverse tiltag og en internet-portal for vidensdeling.

DCUM samarbejder også med Børnerådet om en undersøgelse af mobning og de problematikker, der knytter sig dertil. Undersøgelsen har specielt fokus på sociale relationer og normer både mellem eleverne og i forholdet mellem elev og lærer. Undersøgelsens udgangspunkt er, at mobning er et socialt fænomen, som altid skal ses som en del af en større helhed. Dette udgangspunkt skyldes, at der har været en tendens til at individualisere mobningsproblemet ved at fokusere ensidigt på offer/bøddel rollerne frem for at interessere

Mit bedste sted er oppe i et træ, der står længst væk i skolegården, for der kan jeg være i fred.

Dreng, 6. klasse, om det bedste sted på skolen.

Omfattende indsats mod mobning

sig for de faktorer i undervisningsmiljøet, som fremmer eller hæmmer mobning.

Undersøgelsens formål er at uddybe den tilgængelige viden om fænomenet, sådan som det udfolder sig i de danske skoler, og dermed skal undersøgelsen medvirke til at opkvalificere indsatsen for at fremme social trivsel i skolerne. Undersøgelsens resultater vil blive offentliggjort i første halvdel af 2004, og de er Børnerådets og DCUM's konkrete bidrag til arbejdet i det ovennævnte forpligtende samarbejde for social trivsel.

2003 blev også året, hvor Undervisningsministeriet satte udviklingsprogrammet "En Skole i Bevægelse" i gang, hvilket kommer til at sætte et markant præg på DCUM's indsats. Centret har nemlig ansvar for programmets punkt 4. del 1 "Tryghed for alle", der handler om bekæmpelse og forebyggelse af mobning. Programmet løber over tre år og indeholder en række spændende tiltag, heriblandt indsamling af viden og dokumentation på området samt modelprojekter om forholdet mellem elever,

forholdet mellem elever og lærere samt skolekulturens betydning for det sociale klima – og for omfanget af mobning.

I 2003 udkom DCUM's rapport om sammenhængen mellem mobning og kriminalitet. Rapporten er første del af et udviklingsprojekt, DCUM udarbejder i samarbejde med Rådgivende Sociologer. På basis af rapporten er der i 2003 udarbejdet spørgeskemaer, som i 2004 bliver stillet til rådighed for skolerne, så de kan undersøge deres sociale miljø.

Projektets anden del gik i gang i efteråret 2003, hvor spørgeskemaerne blev valideret. I 2004 bliver der udviklet et webbaseret system på DCUM's hjemmeside, der skal gøre det overskueligt for skolerne at gå i gang med en indsats for bedre social trivsel og mod mobning. De enkelte elever, klasser og skoler kan udfylde spørgeskemaet elektronisk og efterfølgende automatisk få udskrevet en rapport med resultaterne. Disse følges af en vejledning med konkrete råd til skolerne om, hvordan de kan arbejde med og mindske

eventuelle problemer samt af en række dialogværktøjer til at fremme processen.

Samlet set har indsatsen på det sociale område i grundskolen fyldt meget i 2003, og indsatsen bliver ikke mindre markant i 2004. For dårlig trivsel og mobning er et af de allerstørste undervisningsmiljøproblemer i Danmark i dag. Og det skal vi til livs.

vennerne, for de er sjove, og støtter en hvis man har brug for det.

Dreng, 7. klasse, om det bedste ved skolen.

Det bedste ved skolen er mine venner. Hvis jeg ikke havde dem, tror jeg ikke, jeg ville være glad for at gå i skole.

Pige, 5. klasse, om det bedste ved skolen.

Det er for varmt i klasselokalerne og det giver en hovedpine. Der er heller ikke frisk luft. Nogen gange løber mine øjne i vand når jeg kommer ind i lokalet.

Dreng, 7. klasse, om at blive syg i skolen.

Jeg elsker at være til spil i musikskolen, der føler jeg mig mest tryk.

Pige, 6. klasse, om det bedste sted på skolen.

Faldt ned fra et træ lavede en baglæns salto og krakkede en gran og fik halv hjerne rustelse og en neft i ryggen.

Pige, 5. klasse, om at komme til skade i skolen.

Jeg kan godt lide at være i klassen, for den kender jeg. Men jeg kan også godt lide at være på boldbanen, for der kan jeg bevæge mig.

Dreng, 8. klasse, om det bedste sted på skolen.

Det er en dårlig skole, fordi
den aldrig bliver gjort rent.
Men ellers er den meget god...

Dreng, 7. klasse, om skolens standard.

Det er for dårligt at vi ikke må sidde
med kasket på indenfor og det gælder
også hve.

Pige, 6. klasse, om det dårligste ved skolen.

Jeg synes, det er sjovt
at gå i skole og lære en
masse ting i matematik
og dansk og vi kommer
for lidt til tandlægen.

Dreng, 5. klasse, om sin skole

Det bedste ved skolen er nok, at vi lærer
noget af lærerne. Og når det ringer ud
til pause, må man gå lige hen hvor man
vil og der er altid en lærer at få fat på.

Dreng, 8. klasse, om det bedste ved skolen.

Jeg har gået på denne skole i 9 år, og jeg har
aldrig været særlig glad for det. IKKE for at
være alt for kritisk, men her er altså kedeligt.
Mine forældre har også gået her, og her er
næsten ikke sket noget i 25 år!

Pige, 9. klasse, om sin skole.

Inspiration om æstetik

Æstetik Ja Tak følger blandt andet en 4. klasses undervisningsforløb om æstetik.

Samtidig med at elever, lærere og ledere begyndte det nye skoleår i sommer, udgav DCUM inspirationsbogen "Æstetik Ja Tak" om æstetik i grundskolen. Bogen var længe ventet, for den æstetiske dimension i undervisningsmiljøloven skabte en del usikkerhed og spørgsmål på landets skoler.

Sigtet med bogen var – og er – at hjælpe grundskolens lærere, elever, ledere samt sikkerhedsgrupper med at forholde sig til den æstetiske dimension i undervisningsmiljøet på en konkret og inspirerende måde.

Bogen indeholder blandt andet en reportage, hvor en 4. klasse gennemgår et tostrengt forløb om æstetik. Projektet handler om at træne eleverne i at tænke og opleve æstetisk, blandt andet ved hjælp af samtaler, koncentrationsøvelser og fokuseringsøvelser. Denne proces foregår i en meget håndgribelig ramme i form af en nyindretning af klasseværelset, hvor lærere, pedeller, forældre og elever hjælper hinanden med at skabe et æstetisk bedre klasseværelse for få penge. Desuden indeholder bogen interviews med en håndfuld fagfolk med

hver deres tilgang og holdning til æstetik i undervisningsmiljøet.

En af de vigtigste pointer i bogen er at aflive idéen om, at æstetik i grundskolen handler om at have malerier på væggene og vandkunst i gården. Den opfattelse er meget langt fra virkeligheden. Æstetikken i grundskolen handler tværtimod om de utallige sanselige oplevelser, eleverne har hver evig eneste dag i de mange år, de går i skolen; oplevelser, som er med til at præge den læring, der foregår, og det, de får ud af den. Dét er kernen i grundskolens æstetik, og derfor bruger DCUM konsekvent termen "hverdagsæstetik" om begrebet.

Hverdagsæstetikken i undervisningsmiljøet omfatter underområderne: Arkitektur, udemiljø, indretning og undervisning. Indsatsen på så vigtigt et område slutter naturligvis ikke med udgivelsen af denne bog, tværtimod. Arbejdet for og med hverdagsæstetikken er en fortløbende proces, som DCUM fortsat vil understøtte. I 2004 handler det blandt andet om at opfylde behovet for at konkretisere området yderligere ved hjælp af gode eksempler på DCUM's

Jeg synes, skolen underviser på en sjov og god måde. Legepladsen er rigtig god, og det er også fint med projekter.

Pige, 7. klasse, om det bedste ved skolen.

hjemmeside. Den telefoniske rådgivning fortsætter som tilbud til alle, der har spørgsmål om hverdagsæstetikken – for eksempel skoler, der står over for en ombygning eller lærere og elever/studerende, der gerne vil forbedre eksempelvis skolegården eller klasselokalet. Endelig planlægger centret en praktikerkonference om æstetik.

FRA ÆSTETIK JA TAK:

- Jeg kan bedst lide at sidde i vindueskarmen, for der er et godt lys, og når solen skinner, bliver jeg så dejlig varm på ryggen.

Kasper, 4. klasse, om det bedste læsehjørne i klassen.

- I skolen fokuserer man så meget på børnenes abstrakte tænkning, at den oplevelsmæssige side af udviklingen bliver noget sekundært. Det er en stor fejl.

- Hjerneforsker Kjeld Fredens.

- Hvad er det, der gør, at kroppen kan lide at være et sted? Og hvad er det, der gør, at vi emotionelt kan lide at være et sted? Lad os finde svarene på de spørgsmål. Og så forsøge at indrette skolen og klasselokalerne efter svarene.

Instruktør Jens Arentzen.

- Kroppen og sanserne kan bidrage med en masse i indlæringen – og børnene er med på den.

Koreograf Charlotte Munksø.

- Børnene skal føle sig hjemme på skolen. Og de skal føle sig velkomne. De skal føle, at der bliver sat pris på, at de er der. Og at samfundet lægger vægt på, at de har nogle gode rammer at være i.

Billedkunstner Bjørn Nørgaard.

INSPIRATIONSBOGEN BESTÅR AF:

Interview med:

- Hjerneforsker Kjeld Fredens.
- Koreograf Charlotte Munksø.
- Instruktør Jens Arentzen.
- Billedkunstner Bjørn Nørgaard.
- Reportage fra en 4. classes æstetiske undervisningsforløb.
- Oplevelsessider og information om sanser og læring.

Æstetik Ja Tak kan købes hos DCUM.

på biblioteket. Fordi jeg elsker at læse og der er computere man kan bruge hvis der er til at komme til.

Pige, 6. klasse om det bedste sted på skolen.

Hjemmesiden i udvikling

Hjemmesiden er fortsat et af DCUM's vigtigste værktøjer, når det handler om at indsamle og formidle viden om undervisningsmiljø, og 2003 bød på en række justeringer såvel som større ændringer.

Blandt de vigtigste er den nye service "Love og Regler". Servicen giver overblik over gældende love og regler på undervisningsmiljøområdet og dets mange beslægtede lovområder. Servicen ligger som et selvstændigt punkt på start-siden, og når brugeren klikker sig derind, gennemgås love og regler i alfabetisk orden. Servicen har været stærkt efterspurgt, og den blev tilsvarende godt modtaget, da den blev åbnet i sensommeren 2003.

Love og regler er et af de første skridt i retning af DCUM's undervisningsmiljøguide. Guiden bliver en slags elektronisk håndbog, der skal handle om de mange forskellige elementer, der tilsammen udgør undervisningsmiljøet, og den skal indeholde både teori og praksis, inspiration og cases.

Mange af de ting, der allerede ligger på centrets hjemmeside er stof, der skal i undervisningsmiljøguiden. På et endnu ikke fastlagt tidspunkt i løbet af 2004, når der er indsamlet og udarbejdet endnu mere stof, vil guiden blive en realitet – og dermed vil der opstå en helt ny hjemmeside med en ganske anden struktur end den, der er i dag.

Dermed håber DCUM at fastholde en jævn og stabil stigning i antallet af besøgende – også i de kommende år. Den positive tendens var helt klar i 2003, hvor flere end dobbelt så mange besøgende kikkede sig ind på DCUM's hjemmeside i efterår/vinter som på samme tidspunkt i 2002. På hverdage er der mellem 700 og 1500 besøgende, mens tallet i samme periode i 2002 var på mellem 500 og 600 dagligt.

Jeg synes at formnings lokalet er det næreste
sted at være fordi jeg elsker at tegne og
male og man mangler ingenting der.

Pige, 5. klasse om det bedste sted på skolen.

UDGIVELSER

Udgivne publikationer

- Æstetik Ja Tak – en inspirationsbog om æstetik i grundskolen.
- Årsberetningerne for 2002 og 2003.

Andre udgivne materialer

- Folder om undervisningsmiljøloven og DCUM's arbejde.
- Vejledning til udarbejdelse af undervisningsmiljøvurderinger.
- Spørgeskemaer til kortlægning af undervisningsmiljøet.
- Bidrag til baggrundsrapport til kulturministeren om idrættens sundheds- og uddannelsesmæssige dimension.

Publikationer på tegnebrættet i 2004

- Undervisningsmateriale om undervisningsmiljø.
- Bog om livet i skolen – set i børnehøjde.
- Årsberetning.

Andre materialer på tegnebrættet i 2004

- Undersøgelse, spørgeskemaer og vejledning vedrørende mobning.
- Talende spørgeskema til kortlægning af undervisningsmiljøet i grundskolens yngste klasser.
- Vejledning om undervisningsmiljø til børn.

Jeg kan godt lide at gå i skole i Danmark. I Irak blev jeg slået på hænderne, og vi sad på gulvet.

Ny praktikerkonference for skolefolk

DCUM udviklede i 2003 en helt ny type konference i undervisningsverdenen under titlen: **VIS** - Viden og Inspiration fra Skole til Skole. Tilbuddet skyldes ikke mangel på konferencer, tværtimod, men mange af de konferencer, der allerede afholdes, mangler en praktisk vinkel.

Derfor udviklede DCUM **VIS**-konceptet. Udgangspunktet er, at der findes en enorm viden på de enkelte skoler, som mange andre skoler kan have stor glæde af, men som af praktiske årsager ikke bliver formidlet videre i stor stil. Idéen med – og håbet for – **VIS**-konferencerne er derfor, at skoler med gode initiativer og tiltag på bestemte områder kan give deres erfaringer videre til deltagere fra andre skoler. Og at de gode tiltag derigennem kan spredes i skoleverdenen.

Modellen er enkel: Hver konference har et bestemt emne. Et antal skoler, der har arbejdet specielt med dette emne, arrangerer workshops om deres tiltag, og konferencens besøgende kan så vælge sig ind på de workshops, der er mest relevante for dem.

DCUM's første **VIS**-konference fandt sted i Kolding den 28. januar 2004 under overskriften: Mere trivsel – Mindre mobning. På konferencen, der var arrangeret i samarbejde med Lyshøjskolen i Kolding, afholdt seks skoler hver deres workshop, hvor de fortalte om og viste eksempler på deres trivselsfremmende indsats

og forebyggelse samt bekæmpelse af mobning.

Konferencen fandt sted efter redaktionens slutning, så dens forløb kan ikke beskrives i denne årsberetning. Men at behovet for konferencer af denne art eksisterer, stod helt klart, da invitationerne blev sendt til landets skoler i november 2003; interessen var overvældende, og de 400 pladser blev hurtigt udsolgt.

På grund af den store interesse undersøger DCUM mulighederne for at holde en tilsvarende konference med samme emne. Derudover planlægger centret også en konference om æstetik i undervisningsmiljøet.

DCUM er desuden meget lydhøre over for skoler med gode ideer til conferenceemner.

Materiale om undervisningsmiljø på vej

Undervisningsmiljøet er en afgørende faktor for skoleelevers trivsel og læring. Halter undervisningsmiljøet på det fysiske, psykiske eller æstetiske område, har det altså konsekvenser for elevernes læring.

Den sammenhæng er naturligvis velkendt ude på skolerne, og mange lærere vil gerne arbejde mere målrettet på undervisningsmiljøområdet sammen med deres elever. Der findes imidlertid ikke noget decideret undervisningsmateriale, der kan bruge – endnu.

I 2004 barsler DCUM med det første undervisningsmateriale om undervisningsmiljø. Materialet er målrettet grundskolens 5.-8. klasser, og det giver lærere og elever mulighed for gennem dialog, undersøgelser og forslag at sætte fokus på undervisningsmiljøet og gøre hverdagen bedre. Kort fortalt skal elever undersøge og gå på opdagelse i deres undervisningsmiljø, analysere og bearbejde resultaterne og ud fra disse komme med forslag til forbedringer. Den metode, der bruges i materialet, er Appre-

ciative Inquiry (AI) eller på dansk værdsættende samtale, en metode, der adskiller sig fra traditionel problemløsningsstænkning, fordi den tager udgangspunkt i det, der fungerer. To centrale dimensioner i denne måde at arbejde på er:

- 1: at tage udgangspunkt i det, der fungerer for at have fokus på, hvordan man gerne vil udvikle undervisningsmiljøet og
- 2: at lade eleverne være de centrale aktører, der går på opdagelse i undervisningsmiljøet og kommer med forslag til forbedringer.

Det var oprindeligt planen, at materialet skulle udgives i februar 2004. Udgivelsen er imidlertid blevet forsinket, men materialet forventes offentliggjort i løbet af 2004.

Det er både sjovt og givende at arbejde med undervisningsmiljøet

Det bedste sted på skolen er udenfor for der kan vi bruge al vores energi, og det kan vi ikke indenfor.

Dreng, 7. klasse, om det bedste sted på skolen.

De forkælede elever

Mange frygter, at eleverne stiller urimelige krav, når de drages ind i UVM-arbejdet

4. Hvor godt eller dårligt synes du selv, du klarer dig i klassen?

- Jeg er en af de bedste
- Der er nogle få, der er bedre end mig
- Der er mange, der er bedre end mig

5. I de næste spørgsmål beder vi dig fortælle os, om du er enig eller uenig i det, vi spørger om:

	Meget enig	Lidt enig	Lidt uenig	Meget uenig
Jeg er glad for at gå i skole	☐	☐	☒	☐
Jeg er glad for mine lærere	☐	☒	☐	☐
Jeg synes, jeg lærer meget i skolen	☐	☐	☒	☐
Jeg keder mig i timerne	☐	☐	☐	☒
Lærerne skaber en god stemning i klassen	☐	☐	☒	☐
Jeg vil hellere gå på en anden skole	☐	☒	☐	☐

2

dcum.

Evalueringsservice

52 skoler og uddannelsesinstitutioner købte i 2003 DCUM's evalueringsservice som et led i udarbejdelsen af deres undervisningsmiljøvurderinger (UMV'er).

Køber man ydelsen, betyder det, at DCUM udfører fase 1 af en undervisningsmiljøvurdering ved at kortlægge en skoles eller uddannelsesinstitutionens undervisningsmiljø. Ved hjælp af et elektronisk spørgeskema indsamler DCUM elevernes/de studerendes meninger om det fysiske, det psykiske og det æstetiske undervisningsmiljø og samler resultaterne i en rapport. På baggrund af den kan skolen/uddannelsesinstitutionen så arbejde videre med UMV'ens næste faser, der handler om at undersøge, analysere og bearbejde

elevernes/de studerendes svar og til slut lave en handlingsplan for indsatsen på skolen/uddannelsesstedet.

På DCUM's hjemmeside kan man læse mere om tilbuddet.

Det værste sted er toiletterne, for der er ulækkert og stinker. Jeg kender ingen der bruger dem, så hellere holde sig.

Pige, 7. klasse, om det værste sted på skolen.

Jeg kan godt lide at gå i skole og jeg ELSKER projektopgaver. Lærerne er fine nok ...de fleste da...Jeg har mange kammerater både i den her og i andre klasser, og jeg elsker at være sammen med dem efter skole. Kort sagt: Jeg kan lide skolen, og jeg glæder mig til næste år, for da skal vi have hjemkundskab.

Dreng, 5. klasse, om det at gå i skole.

Netforum – et samarbejde om ungdomsvejledning

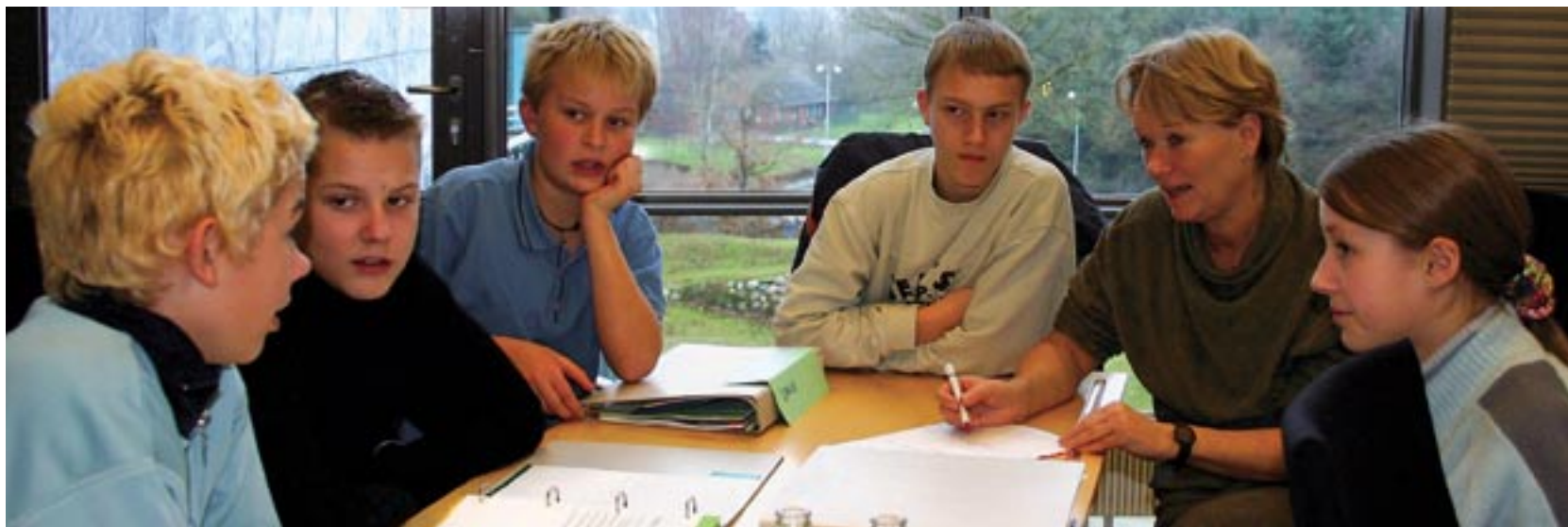
otte kommuners ungdomsvejledninger og 11 ungdomsuddannelsesinstitutioner i Randersområdet vil give en hjælpende hånd til unge, der er ved at afbryde deres uddannelse i utide. Ønsket er at give ungdoms- og uddannelsesvejledere optimale muligheder for en hurtig, effektiv og koordineret indsats for at fastholde afbrudstruede unge i uddannelse og tilgodese unge med særlige vejledningsbehov.

Projektet hedder "Netforum" og modtager knap 900.000 kr. i tilskud fra Undervisningsministeriet i udviklingsperioden frem til udgangen af 2003.

DCUM har siden marts 2003 medvirket i en arbejdsgruppe under Netforum-projektet, hvis opgave er at udvikle et spørgeskema, der kan spotte de unge, der er i fare for at gå ud af skolen.

Samtidig kan spørgeskemaet hjælpe med at afdække, hvilke faktorer – på uddannelsesstedet såvel som i den mere private sfære – der i øjeblikket påvirker den unges liv. Dermed øges muligheden for at give den unge det mest hensigtsmæssige tilbud om vejledning og hjælp.

Spørgeskemaet ledsages af en lærervejledning, og materialet forventes at blive gjort tilgængeligt fra DCUM's hjemmeside i løbet af foråret 2004.

Både lærere og elever er med på en inspirationsdag hos DCUM.

Inspirationsdage og foredrag

DCUM er fra dets begyndelse i foråret 2002 blevet mødt af mange forespørgsler om kurser og foredrag. DCUM har givet foredrag om undervisningsmiljø nærmest fra dag ét, og i 2003 udviklede centret tillige et kursus i arbejdet med undervisningsmiljøvurderinger (UMV'er); de såkaldte inspirationsdage.

Inspirationsdagene retter sig til skolernes sikkerhedsorganisationer, hvor arbejdet med undervisningsmiljøvurderinger foregår i praksis. En inspirationsdag består af både teori og praksis i form af oplæg og gruppearbejde, og den skal give deltagerne en god forståelse for, hvorfor man laver en UMV, og hvad man kan få ud af det, samtidig med at de får inspiration og gode ideer til, hvordan man rent metodisk kan gribe arbejdet an.

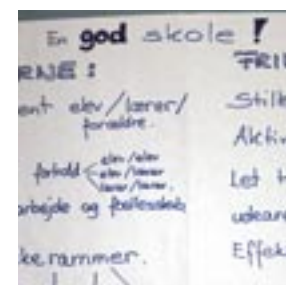
I løbet af dagen får deltagerne en introduktion til undervisningsmiljøet og til kravet om undervisningsmiljøvurderinger, hvorefter de selv gennemgår elementer fra en UMV-proces. Især de praktiske øvelser opleves som inspirerende og giver deltagerne ideer til, hvordan de kan gribe opgaven an.

For at sikre at eleverne er med i arbejdet ude på skolerne, er det et krav for deltagelse, at sikkerhedsgruppen har mindst to elevrepræsentanter med. Inspirationsdagen er bygget op, så både voksne og unge får udbytte af forløbet.

I løbet af 2003 blev der afholdt syv kurser. Inspirationsdagene udbydes på fastlagte datoer på DCUM's hjemmeside.

Et andet fast og efterspurgt tilbud hos DCUM er en introduktion til begrebet undervisningsmiljø, undervisningsmiljøloven og centrets arbejde. I 2003 blev der afholdt omtrent 20 af disse foredrag.

DCUM er desværre ikke i stand til at tilbyde kurser og foredrag gratis, så deltagerne må betale for ydelsen. Dette gælder dog ikke for elevernes organisationer, der i et vist omfang kan modtage foredrag og kurser vederlagsfrit.

Det er dejligt at være på skolen, og lærerne smiler til en når man går forbi dem.

dcum.

Dansk Center for Undervisningsmiljø • Danish Centre of Educational Environment
www.dcum.dk • dcum@dcum.dk • tlf. +45 722 654 00 • fax +45 722 654 01
Postbox 2077 • Blommevej 40 • DK - 8900 Randers